

Kulturfonden för Sverige och Finland

**KARTLÄGGNING AV DE I NULÄGET AKTIVA KONTAKTERNA
MELLAN DE MEST CENTRALA KULTUR-,
KULTURFÖRMEDLINGS- OCH
KULTURUTBILDNINGSPÅSTÄLLNINGARNA I SVERIGE OCH
FINLAND**

Ann Sandelin

20.11.2007

Klimatet i kultursamarbetet mellan Sverige och Finland är idag gott. Enligt mycket samstämmiga uttalanden behöver Sverige och Finland varandra. Men inom vissa områden har samarbetstemperaturen blivit alltför nordiskt sval. Nära nog samstämmigt är önskemålet om intensifierad grannlandskontakt, särskilt på det personliga planet. Pragmatism i samarbetet har ersatt ideologierna. Internationaliseringen påverkar samarbetspråket. På de internationella arenorna går Sverige och Finland hand i hand med övriga nordiska länder.

Uppdraget

Kartläggningen av dagens kontakter i kultursamarbetet mellan Sverige och Finland genomfördes mot bakgrund av ländernas kulturpolitiska och samhälleliga förändringar under de senaste åren. Generationsskifte pågår på centrala poster inom kulturvärlden. Också de nordiska kulturpolitiska instrumenten har genomgått radikala förändringar och till vissa delar har samarbetet utvidgats att omfatta de baltiska länderna. Året 2009 blir ett märkesår i det bilaterala samarbetet och strategier för det framtida samarbetet utstakas.

Kartläggningsuppdraget bifogas i bilaga.

Målsättningen med kartläggningen var att få svar på följande frågor:

- vilka kontakter har man mellan systerinstitutioner idag i Sverige och Finland?
- hur har kontakterna och det konkreta samarbetet utvecklats över tid?
- hur ser framtiden ut? behöver vi varandra? Ifall ja, varför? ifall nej, varför?
- är kontakterna mellan Sverige-Finland mer eller mindre i omfattande jämfört med andra nordiska/internationella bilaterala kontakter?
- vilka konkreta åtgärder vore välkomna för att förstärka ett svensk-finländskt samarbete på det enskilda kultur/konstområdet?

För kartläggningen kontaktades sammanlagt 46 ledare för centrala kulturinstitutioner i Sverige och Finland. Kontakt etablerades med 42 institutioner, 37 intervjuades (44 personer), 2 svarade skriftligt och 4 önskade inte svara. Bland de intervjuade fanns både relativt nytillträdde och sedan länge i ledande ställning verksamma personer inom institutionerna.

Institutionerna representerade centrala kultur-, kulturförmedlings- och kulturutbildningsinstitutioner i Sverige och Finland.

En förteckning över institutionerna och kontaktpersonerna bifogas i bilaga.

Nedan redogörs för kartläggningens resultat i ett sammanfattande urval och i samma ordningsföljd som frågorna ovan. Det har känts angeläget att låta de intervjuade själva komma till tals. Citat från intervjuerna förmedlar respondenternas hållningar till de aktuella frågeställningarna. Några särskilt samstämmiga synpunkter behandlas därtill i egna kapitel under respektive frågeställning.

Fokus i sammanfattningen ligger på de för det bilaterala samarbetet relevanta synpunkterna, men det digra intervjumaterialet innehåller också en hel del aspekter av nationell eller samnordisk karaktär.

KONTAKTERNA MELLAN SYSTERINSTITUTIONER I SVERIGE OCH FINLAND

- *Trafiken mellan Sverige och Finland är livlig och en del av vardagen.*

Rektor Gustav Djupsjöbacka, Sibelius-Akademien

- *I Nyslott känner man att Sverige står nära. Den stora fördelen är att kontakterna kan vara fortlöpande och regelbundna.*

Operachef Jan Hultin, Operafestspelen i Nyslott (Savonlinna)

- *Riksutställningar har en regelbunden men inte särskilt intensiv kontakt med Finland.*

Planeringschef Ewa Carlberg

- *”Finland är det lättaste och bästa samarbetslandet.”*

Ordförande Bertil Falck, Bok & Bibliotek

Kontakt nät till grannlandet är enligt de flesta intervjuerna väl utbyggt. Också i sådana fall där ländernas strukturella olikheter gör att egentliga systerinstitutioner saknas finns regelbundna kontakter, ofta till flera samarbetspartners. Lättast fungerar samarbetet mellan de parter, som i bägge länder arbetar inom något sånär liknande uppdrag och strukturer. Detta gäller särskilt på kulturarvsområdet och mellan kulturutbildningsinstitutionerna. På de konstnärliga områdena saknar de svenska ”Riks-organisationerna” (teater, utställningar, konserter) parallella motparter i Finland, medan de finländska informationscentralerna för konst (musik, teater, visuell konst, cirkus, dans, litteratur) i många fall har systerinstitutioner i Sverige. Inom film är samarbetsstrukturerna väletablerade. Mångkultur är ur den bilaterala aspekten ett nytt område, som ännu inte tycks ha funnit relevanta kontaktytor i grannlandet.

Samarbetsfrekvensen är aktiv eller ganska livlig. Men det finns sektorer, särskilt inom vissa konstområden, där man upplever att kontakterna av olika orsaker inte utvecklats så positivt som man önskat. Kontakterna har minskat eller till och med avbrutits. Generellt kan sägas att det inom de flesta områden finns en önskan om en intensifiering av kontakterna, antingen för att samarbetsfrekvensen minskat eller för att det bilaterala samarbetets betydelse ökat.

Kartläggningen ger framför allt en bild av hur kontakterna ser ut mellan de stora institutionerna och centralorganisationerna, som för det mesta har sitt säte i huvudstäderna. I kartläggningen ingick relativt få regionalt placerade institutioner. Antalet är så litet, att några generella slutsatser knappast kan dras. Symtomatiskt för det regionala intresset för grannlandet kan vara att flera av de regionala institutionerna finns bland dem, som inte medverkade till en intervju. Norrlandsoperan och Läns museet på Gotland uppgav att kontakterna till grannlandet var få. Å andra sidan gav Riksutställningar uttryck för att deras flyttning till Gotland kan föra in nya element i samarbetet. Ålands museer har på det kulturhistoriska området flera kontakter till Sverige än till fastlandet. Och operafestspelen i Nyslott (Savonlinna) har ett aktivt samarbete med sin svenska systerinstitution Dalhalla.

Mötesplattformar och dagliga kontakter

- *De personliga kontakterna är raka och täta, telefon och mycket e-postkontakt.*

Coco Unger, internationell studievägledare, Konstfack

- *Tidigare skickades arkeologistuderandena under sin professors ledning till Sverige för att delta i utgrävningar. Man lärde känna varandra och bestående kontakter uppstod. Numera finns ingen*

motsvarande utgrävningskontakt. De finska studenterna hindras av facket att delta i svenska utgrävningar, eftersom utbudet av arkeologer i Sverige är överstort.

Överdirektör Paula Purhonen, Museiverket

- *”Kontakterna sker huvudsakligen i formella och informella nätverk exempelvis inom ramen för Nordiska ministerrådet, kulturministrarnas Östersjösamarbete, årliga nordiska riksantikvariemöten, samt en nordisk grupp för världsarvsfrågor.”*

Sven Göthe, Riksantikvarieämbetet

- *Det är viktigt att man har kunskap om varandra och att enskilda personer är aktiva i att ta kontakt. Ökade kontakter och kunskap gör att samarbetet blir intressant.*

Ställföreträdande museichef Ann-Sofi Noring, Moderna Museet

De institutionaliserade bilaterala mötesstrukturerna är få, med undantag av mera eller mindre regelbundet återkommande studiebesök. De regelbundna möteskontakterna sker istället i anslutning till formaliserade nordiska eller internationella strukturer eller vid möten inom internationella informella nätverk, t ex runt Östersjön.

Avsaknaden av formella bilaterala mötesrutiner hindrar inte att samarbetsfunktionerna länderna emellan anses vara väl inkörda. Kontakterna är både naturliga och lätta. Konsultationer, samtal och informationsutväxling sker i många fall som en del av de dagliga rutinerna. Men förutsättningen är att de personliga kontaktnäten finns. För alla institutioner är detta inte fallet, eftersom personliga kontaktnät sällan går i arv till efterträdarna.

Det pågående generationsskiftet på centrala poster inom kulturlivet aktualiserar behovet av bilaterala träffpunkter. Nya eller förnyade kontakter behöver knytas och ömsesidig kunskap inhämtas. De facto är behovet av gemensamma tematiska diskussioner ett av de oftast återkommande önskemålen i intervjustavaren.

I tillägg till möten och personliga kontakter finns i varierande grad programutbyte och gemensamma svensk-finska eller nordiska projekt. Inom de konstnärliga utbildningarna är utbytet av studerande och lärare livligt.

Hanaholmen och bilaterala samarbetsorgan

- *Tidigare var kontakterna litet livligare, men har numera slappnat av då Finlandsinstitutet fyller behovet.*

Monica Jakobson Dikanski, Kulturhuset

- *Bygg ett bilateralt kluster enligt EUNIC-modell för de svensk-finländska aktörerna: Hanaholmen, Svenska Institutet, Finlandsinstitutet, ambassaderna – utnyttja alltså bättre de befintliga resurserna. Nya strukturer behövs inte.*

Kulturrådet Hans Lepp, Svenska Institutet

- *Samarbetet med Hanaholmen har varit fruktbart och helt avgörande när mässan i början skulle etablera sig i Finland. Då och många år framåt var den svenska ambassadens hjälp synnerligen viktig.*

Programchef Gunilla Sandin, Bok & Bibliotek

I intervjustavaren lyfts de bilaterala institutionerna och ambassaderna i Helsingfors och Stockholm fram som viktiga samarbetspartners, som kontaktpunkter och initiativtagare till bilaterala projekt.

Alldeles särskilt gäller detta Hanaholmen, dit flera institutioner riktar konkreta önskemål och förhoppningar om bistånd för att knyta nya kontakter och aktivera samarbetet. Finlandsinstitutet i Stockholm spelar en viktig roll som kulturförmedlare och som arena för den svenska publikens kontakter till finländsk konst och kultur. I viss mån förefaller läget lokalt i Stockholm vara sådant att Kulturhuset ger över ansvaret för konkreta arrangemang till institutet.

Märkesåret 2009

- *Just nu är de gemensamma produktionerna och konsertprogrammet för grundskola och gymnasium under märkesåret 2009 Rikskonserters viktigaste samarbetsprojekt med Finland. Hoppas att det skapas unga nätverk – det blir spännande att se hur samarbetsprojektet utvecklas och vilka framtida spår det sätter.*

Direktör Björn Stålné, Rikskonsert

- *Ett stort bilateralt projekt blir utställningen 1809. Utställningen textas på båda språken, vilket förhoppningsvis särskilt för ungdomen blir en liten påminnelse om hur gränserna rört sig mellan länderna.*

Överdirektör Paula Purhonen, Museiverket

- *Märkesåret 2009 borde göras till en stor bilateral kultursatsning och ett nytt avstamp för kulturutbytet.*

Generaldirektör Kristina Rennerstedt, Statens kulturråd

- *Märkesåret 2009 kommer att leda till en ökning i kulturkontakterna.*

Kulturrådet Hans Lepp, Svenska Institutet

Medvetenheten om 2009 som ett gemensamt märkesår för Sverige och Finland förefaller att vara ganska god. Man hoppas att året skall utnyttjas väl, att fokus skall ligga på det fräscha och överraskande och att året skall erbjuda möjligheter till ökad kontakt och gemensamma tematiska diskussioner inom olika samsamarbetssektorer.

HUR HAR KONTAKTERNA OCH SAMARBETET UTVECKLATS?

Mera nytta och mindre ideologi

- *I det bilaterala samarbetet måste man ha historiekänsla. Traditionellt har samarbetet på svenskt håll haft en viss postkolonial prägel. Men det perspektivet har sjunkit undan, nu är samarbetet mera jämställt i en mångpolig värld. Det är bra! Svenskar vet för litet om Finland, också om det svenska i Finland. Bördan av de historiska banden är lättare att bära i EU. Jämlikt möte blir självklart. Men samtidigt försvinner något av den tidigare automatiska svenska hållningen att se Finland som ett särskilt intresse för Sverige.*

Rektor Per Lysander, Dramatiska Institutet

- *Finland och Sverige är idag mera jämställda. ”Finlands sak är inte längre vår”. Det finns inte mera en självklar historie- eller känslöbetings plattform att starta från. Finland är inte mera bonus – kanske tvärtom. Finland måste jobba lika kvalitativt med Sverige som med andra länder – innovativt, långsiktigt, med litet galenskap och satsning på projekt som lockar rätt människor.*

Projektkoordinator Maria Antas, FILI

- *Tidigare har man i Sverige inte prioriterat det bilaterala samarbetet, eftersom man ansett att det sköttes av de nordiska samarbetsorganen. Den villfarelsen har man nu lämnat.*

Generaldirektör Kristina Rennerstedt, Kulturrådet

- *Sättet att närma sig det bilaterala och nordiska skall vara resultatinkänt och inte ceremoniellt.*

Verksamhetsledare Kai Amberla, Finland Festivals

- *“Ja, självklart behöver vi varandra. Vi behöver varandras kunskap, samlingar, erfarenheter och kontakter. Vi har en lång historia gemensamt och även om språket idag ibland kan förbistra är det lätt att samarbeta med Finland. Det är nära och ändå långt bort.”*

Docent Torsten Gunnarsson, Nationalmuseum

- *Det har skett ett generationsskifte i de nordiska nationalgalleriernas ledning.*

Samarbetsandan är god och livlig diskussion pågår om framtiden.

Museichef Maija Tanninen-Mattila, Ateneum

- *Samarbetet med Jokkmokk är mycket nyttigt. Det har blivit märkbart livligare under de 2-3 senaste åren. Samarbetet är enkelt när personerna känner varandra. Nyttan uppstår av att förena resurserna och kompetensen.*

Museidirektör Tarmo Jomppanen, Siida

Med nya generationer på ledande poster inom kulturlivet har incitamenten till samarbete mellan Sverige och Finland förändrats. Det mera ideologiskt präglade har ersatts av en pragmatisk hållning, där den ömsesidiga nyttan betonas. Samarbete uppstår när gemensamt ändamålsenliga syften och projekt identifieras, mera sällan av känslomässiga skäl. Till detta har kulturlivets finansiella situation och också den internationella utvecklingen bidragit. Ländernas EU-inträde, det nordiska samarbetets breddning till Baltikum och ett ökat behov att visa upp sig på internationella arenor har lett till att kontakterna ofta sker i en inte enbart bilateral utan bredare kontext där flera länder deltar.

Relativt samstämmigt ger intervjuerna intryck av önskan om mera aktivitet i grannlandskontakterna, vare sig det gäller områden där den nuvarande nivån är tillfredsställande eller områden där kontakterna minskat.

Konstområdena - behov att aktivera samarbetet

- *Ett mycket glädjande nytt inspel är Riksteaterns turnéverksamhet i Finland. Den kommer säkert att inspirera till efterföljd.*

Den högklassiga svenska Teaterbiennalen skulle vara ett utmärkt tillfälle för finskt teaterfolk att bekanta sig med och få en överblick över teatern i Sverige. De finlandssvenska hittar dit, men sällan de finskspråkiga.

Direktör Riitta Seppälä, Informationscentralen för teater i Finland

- *Kontakterna mellan Sverige och Finland är ganska passiva i förhållande till vad de kunde vara. Det finns mycket litet samarbete bilateralt och nordiskt inom modern dans. Märkligt, eftersom Sverige och Finland är så nära varandra och pengar skulle finnas. Men samarbete bara inte uppstår.*

Verksamhetsledare Sanna Rekola, Danceinfo

- *Finland bedöms fortsatt i många fall som en risk av de svenska förläggarna. Man behöver gjuta nytt mod, hitta nya författare och nischer som verbaliserar hur Finland ser ut.*

Projektkoordinator Maria Antas, FILI

- *Det är väldigt synd att det är så svårt att få tag på finlandssvensk litteratur i Sverige. Det borde vara helt naturligt att allt stod till buds.*

Producent Monica Jakobson Dikanski, Kulturhuset i Stockholm

- *Traditionen av kontakt mellan Sverige och Finland – och i Norden – har avbrutits inom nutidskonsten. Centrala personer, med stora nordiska nätverk har försvunnit och med dem deras personliga och institutionernas kontakter och nordiska inriktning.*

Museichef Berndt Arell, Kiasma

- *Den nordiska residensverksamheten på Sveaborg innebar en automatisk tillströmning av nordiska konstnärer till Finland. Nu har kontakten avbrutits. Speciellt kritiskt är detta för nätverken mellan unga konstnärer. Förhoppningen är att samarbetet mellan Sverige och Finland kunde öka.*

Kurator Marita Muukkonen, Frame

Inom konstområdena finns inom bildkonst, teater och dans ett klart behov att aktivera samarbetet, intresset för och kunskapen om grannlandet. Inom nutidskonsten kan man t o m säga att det uppstått ett avbrott för Finlands del. Den kontinuerliga kontakten till Sverige, som automatiskt uppstod tack vare utställnings- och residensverksamheten inom konstcentret på Sveaborg existerar inte längre och ingenting ersättande har kommit istället. Speciellt kritiskt är detta för nätverket mellan unga konstnärer.

Bortfallet av (nordiska) finansieringsmöjligheter har också bidragit till att den i tiden så livliga finländska traditionen med teatergästspel till Sverige upphört. Sporadiska besök har inte på samma sätt som tidigare kunnat fånga publikens intresse eftersom kontinuiteten och volymen saknats. På sista tiden har Riksteaterns framgångsrika turnéer i Finland, och planerna på motsvarande turnéer till Sverige, blivit ett glädjande löfte om aktivare kontakter på teaterområdet.

Den svenska teaterbiennalen skulle kunna bli ett forum för nya och fördjupade kontakter mellan teaterprofessionella i Sverige och Finland.

Danskonsten har inga gamla bilaterala kontakter att falla tillbaka på. Dans är en lätt flyttbar konstform, där uppsättningar dessutom ofta görs med turnerande i åtanke. Trots att vilja och förutsättningar funnits har bilateralt utbyte inte uppstått. Förhoppningen står nu till att ett gemensamt nordiskt aktiveringsprojekt skall ge också bilaterala resultat.

Alla konstområden har dock inte samma problem.

Nycirkus är en relativt ny konstform, där Sverige och Finland snabbt utvecklat ett internationellt renommé. De bilaterala kontakterna är aktiva och välfungerande och ökar hela tiden. Man strävar efter att lära av varandra, utbyta erfarenheter och föra vidare kunnandet i Sverige och Finland till övriga nordiska länder.

Filmområdet har sedan gammalt stabila och väl fungerande samarbetskontakter, främst tack vare nordiska samarbetsstrukturer. Under senare år har svensk-finländska samproduktioner aktiverat samarbetet mellan Finlands filmstiftelse och Svenska Filminstitutet. Det största problemet (utöver finansieringen) är distributionen av filmerna, dvs att de inte i tillräcklig grad når sin svenska och finska, respektive nordiska publik.

Samma tillgänglighetsproblem gäller ur den bilaterala synvinkeln litteraturen. Ett ”evighetsproblem” är den finlandssvenska litteraturens distribution i Sverige. Generellt är

grannlandslitteraturens position svagare i Sverige än i Finland. Men inom litteraturområdet finns flera aktiva institutioner och ordningar, som stöder och befrämjar litteraturutbytet, särskilt översättningsstöden från FILI och Svenska Institutet (Kulturrådet) liksom det aktiva grannlandsdeltagandet i de stora bokmässorna i Göteborg och Helsingfors.

Utbildning

- *I samband med de pågående omstruktureringsplanerna kan mycken nytta fås av gemensamma diskussioner och jämförande synpunkter på de modeller som utvecklas i Sverige och Finland. Särskilt viktigt är att beakta den unga generationens kontakter med varandra. Här spelar utbildningssamarbetet och gemensamma projekt en stor roll för kontinuiteten.*

Rektor Paula Tuovinen, Teaterhögskolan

- *Det bilaterala samarbetet med Sverige är överlägset naturligtast och lättast. Så länge Stockholm inte har examinationsrätt sköter Sibelius-Akademien om Stockholms doktorandutbildning.*

Rektor Gustav Djupsjöbacka, Sibelius-Akademien

- *Under de senaste 20 åren har det skett en dramatisk utveckling i samarbetet och studentutbytet. I början av 90-talet accelererade samarbetet, det kom pengar i systemet och fanns en politisk vilja att öka internationaliseringen, också nordiskt och bilateralt.*

Rektor Johannes Johansson, Kungl. Musikhögskolan i Stockholm

- *Kontakterna har alltid varit livliga och de har inte minskat. Studentutbytet har i stort sett bibehållit nivån eftersom Finland bedöms som framgångsrikt och utbildningen är av hög kvalitet.*

Coco Unger, internationell samordnare, Konstfack

- *Samarbetet med Teaterhögskolan kännetecknas av kontinuitet. DI har en hög uppfattning om Teaterhögskolan, en kvalificerad utbildning som DI gärna lär sig av. Speciellt inom området konstnärlig forskning, som Finland har utvecklat betydligt längre än Sverige. Samarbetet ger konkret nytta och är en viktig inspiration i den svenska diskussionen.*

Rektor Per Lysander, Dramatiska institutet

Samarbetet och kontakterna mellan konsthögskolorna i Sverige och Finland är livliga och stabila. Förhoppningar att ytterligare stärka samarbetet finns. De delvis olika strukturerna är inget problem, och kommer delvis att utjämnas genom Bologna-processen och eventuella nationella omstruktureringar. Konsthögskolorna drar i utbildningen nytta av olikheterna.

Det aktiva utbytet av studerande och de gemensamma utbildningsprogrammen fungerar som plattformar för nya nätverk och framtida kontakter mellan unga konstutövare i Sverige och Finland. I det internationella samarbetet är högskolornas nordiska nätverk en stor styrka.

Språket - ett brytningsskede

- *Språket är ett problem i det nordiska samarbetet, speciellt danskan och norskan. Att använda engelska är en jämställdhetsfråga.*

Ordförande Hannu Saha, Centralkommissionen för konst

- *I samarbetet är engelska nu latin. För en svensk känns det dubbelbottnat.*

Ställföreträdande museichef Ann-Sofi Noring, Moderna museet

- *Samarbetet sker idag mycket högre grad på engelska. Detta har bidragit till att det nordiska samarbetet på något sätt känns enklare.*

Handläggare Bitte Eskilsson, Svenska Filminstitutet

- *Språksituationen är en generationsfråga. Finlandssvenskarna är fantastiska i det nordiska samarbetet. Men svenskarna har inget problem att tala engelska. De förstår finnars och islänningars problem och att det måste finnas jämställdhet och ingen diskriminering. Speciellt danskan är besvärlig. Att kunna kommunicera och kunna sköta saker snabbt och effektivt är avgörande, inte språkideologierna.*

Verksamhetsledare Kai Amberla, Finland Festivals

- *Språkfrågan mellan Sverige och Finland är en tröskel, som man måste hoppa över. I det globala perspektivet kan engelskan ses som nytta, t ex översättningarna av dramatik. Man skall inte låsa in sig utan visa öppenhet.*

Direktör Birgitta Englin, Riksteatern

De intervjuade ger en relativt samstämmig bild av ett skifte eller en brytningsperiod vad gäller samarbetspråket. Riktningen går mot ökad användning av engelska vid möten. Här påverkas den praxis man tillämpar både av de nationella hållningarna i Finland, av en minskad språkförståelse inom Norden (som särskilt gäller danskan) och av utvecklingen mot internationalisering nationellt och nordiskt. Det gäller de flesta samarbetsområden, såväl konst som förmedling och utbildning. Endast inom kulturarvsområdet råder fortsatt konsensus att använda skandinaviska språk.

Språkbruket i det bilaterala samarbetet påverkas av att så många kontakter sker inom ramen för nordiska möten. Kraven att frånga de skandinaviska språken kommer framför allt från Finland och Island, där användningen av engelska ses som en jämställdhetsfråga. I Sverige uppfattas att språket är en symbolfråga på finskt håll. I Finland efterlyser man språklig jämställdhet.

Över lag går trenden i språkproblematiken mot en pragmatisk hållning. Det finns skillnader mellan det offentliga och det privata. Svenskan har i högre grad bibehållits i det personliga umgänget mellan svenskar och finländare.

FRAMTIDEN – BEHÖVER SVERIGE OCH FINLAND VARANDRA?

- *Samarbetet mellan Sverige och Finland borde bli mycket mera omfattande. Det blir allt viktigare att samarbeta för att klara sig den globala konkurrensen. Bägge länder är små, språkområdena är små och resurserna till film är inte tillräckligt stora. Samarbetsnätverken skulle kunna byggas ut. Det behövs ett ökat antal samproduktioner. Ekonomin är lättare att få ihop med flera länder.*

Grannskapet gör det lättast att samarbeta inom Norden.

Utlandschef Pia Lundberg, Svenska Filminstitutet

- *Ja, självklart behöver vi varandra. Vi behöver varandras kunskap, samlingar, erfarenheter och kontakter. Vi har en lång historia gemensamt och även om språket idag ibland kan förbistra är det lätt att samarbeta med Finland. Det är nära och ändå långt bort.*

Docent Torsten Gunnarsson, Nationalmuseum

- *Samarbetet inom Norden kommer att öka i och med att operorna går in för samproduktioner. Samproduktionerna är en europeisk företeelse, som nu nått Norden.*

Administrativ direktör Pekka Kauranen, Nationaloperan

- *Kontakterna mellan Sverige och Finland ökar hela tiden och området utvecklas snabbt i bägge länder. Det blir bara viktigare och värdefullare att lära av varandra, utbyta erfarenheter och att föra vidare kunskaper i Sverige och Finland till andra nordiska länder.*

Verksamhetsledare Tomi Purovaara, Cirko – Center för nycirkus

- *Det skulle vara trevligt att utveckla gemensamma projekt med svenska kolleger.*

Via samarbetet skulle utbudet bli mångsidigare och gemensamt förverkligade projekt billigare för alla parter.

Direktör Marianne Aav, Designmuseet

- *Kontakterna kommer ytterligare att öka och formaliseras. Personalutbytet är enormt viktigt.*

Landskapsarkivarie Viveka Löndahl, Ålands museibyrå

- *Det skulle vara perfekt att presentera ny finsk litteratur i 90-talsrummet.*

Producent Kristiina Kolehmainen, Kulturhuset

- *I framtiden är önskemålet ett ömsesidigt utbyte – att kunna bidra till att finska konstnärer kan utställa i Sverige.*

Planeringschef Ewa Carlberg, Riksutställningar

- *Finland har blivit ett mångkulturellt land, och modeller borde kunna hittas i Sverige. Men inga kontakter har uppstått ännu. I arbetet för mänskliga rättigheter är samarbetet mellan länder inom samma område mycket viktigt.*

Tf direktör Ahmed Akar, Det internationella kulturcentret Caisa

- *Det uppstår eventuellt kontakter i en snar framtid. Man vill titta närmare på hur man i Finland skapar aktivitet och utnyttjar ruinerna publikt.*

Tf museichef Johan Gardelin, Länsmuseum på Gotland

Synnerligen enstämmigt konstaterar i stort sett alla intervjuade att Sverige och Finland har behov av varandra inom deras respektive kulturområden. Men man ser också att mera kunde fås ut av samarbetet, t ex vad gäller personalutbyte. Man önskar flera konkreta samarbetsprojekt mellan länderna och hoppas att märkesåret 2009 kommer att leda till en ökning i kulturutbytet och en förstärkning av de personliga kontakterna. På många håll är intressanta framtidsprojekt under planering. Målet är ofta att projekten ger mervärde genom större mångsidighet, nya nätverk eller tvärssektoriella kontakter. Också inom områden där samarbete ännu inte etablerats vill man söka kontakter för att kunna lära av grannlandets modeller.

Ofta är framtidsplanerna sammankopplade med strävan efter synergier. Man söker ekonomisk nytta och samlad kompetens genom samarbetsprojekten. Tillsammans står man starkare i internationella sammanhang. Det bilaterala och det nordiska samarbetet får nya funktioner med EU och annat internationellt samarbete. Prioriteterna kan förskjutas och det primära intresset riktas längre bort, t ex Asien och Kina. Men globaliseringen minskar inte behovet av svensk-finskt samarbete. Det krävs synkronisering och långsiktiga gemensamma strategier.

Finansiering

- *Det nordiska är just nu obegripligt, ingen förstår hur det kommer att bli.*

Ställföreträdande museichef Ann-Sofi Noring, Moderna Museet

• *Samarbetskanalerna behöver stöd. Tidigare fördelade Scandinavian Films ministerrådets stöd till filmkulturella ändamål, men nu går pengarna tillbaka utan att det klart angetts hur dylikt skall finansieras i framtiden*

Utlandschef Pia Lundberg, Svenska Filminstitutet

• *Studiestöd eller stöd till forskarutbyte kan behövas för att komplettera nordiska stödordningar. Särskilt inom cirkus- och dansutbildning är Sverige viktigt, och växelverkan borde uppstå.*

Direktör Riitta Seppälä, Informationscentralen för teater i Finland

• *Det viktiga är att de finlandssvenska filmerna och samproduktionerna når svenskspråkig publik i bägge länder. De finlandssvenska fonderna har aktiverat sig inom film, och svenskspråkiga projekt har lättare att få stöd. Finns här plats för ett nytt slags samarbete mellan de finlandssvenska fonderna och Kulturfonden för Sverige och Finland?*

Petri Kempainen, chef för internationella frågor och utveckling, Finlands filmstiftelse

• *De finlandssvenska fonderna kunde besluta om en fast, öronmärkt ordning för museernas svenska översättningar, så att översättningar kunde bli en självklar praxis. Det är viktigt bilateralt för informationsutbytet mellan museerna Finland och Sverige. Den svenska textningen hotar nu att helt försvinna.*

Direktör Severi Blomstedt, Finlands Arkitekturmuseum

Som tidigare konstaterats tillmäts de institutioner, som stöder det bilaterala samarbetet stor betydelse, självfallet också Kulturfonden för Sverige och Finland. Inom vissa områden skulle det framtida samarbetet behöva ekonomisk förstärkning i långsiktigare form och genom öronmärkta, fleråriga stödordningar.

Det nordiska kulturstödet och de samnordiska strukturerna inom kultursamarbetet har spelat en viktig roll också i det bilaterala samarbetet. I nuläget råder, på det nordiska kultursamarbetets omstrukturering, en avsevärd oro för den framtida finansieringen. Informationen om principerna för fördelning av de nya projektmedlen har ännu inte nått fram. Många reagerar positivt till att pengarna nu riktas till substans och inte till administration. Men samtidigt har luckor uppstått särskilt inom kulturarvs- och konstnärliga områden genom att fasta stödordningar under de sektorvisa samsamarbetsorgan inte längre existerar.

I Finland riktas institutionernas blickar mot de finlandssvenska fonderna. Det gäller nationella men samtidigt bilateralt viktiga frågor som museernas översättningar, finlandssvensk film och litteratur och studiebesök i Sverige. De finlandssvenska fonderna har i viss mån stött bilateralt samarbete av finlandssvensk betydelse och deltar i storsatsningar som Svenska.nu och Det nya Sverige – Det nya Finland.

SVERIGE-FINLAND KONTRA NORDISKA OCH INTERNATIONELLA KONTAKTER

• *Tidigare var Sverige för Finland lika viktigt som Finland för Estland för några år sedan. Nu är läget ett annat och riktningen åt annat håll – Europa.*

Ordförande Tuula Isoniemi, Bokmässan i Helsingfors

• *Sverige är överlägset den första och naturligaste samarbetspartnern för Finland. Där söks råden i första hand, också när det gäller europeiskt samarbete.*

Direktör Riitta Seppälä, Informationscentralen för teater i Finland

• *De historiska banden mellan Stockholm och Helsingfors behåller sin betydelse. Det nordiska samarbetet får en ny funktion med enhetligt uppträdande i europeiska sammanhang. Norden uppfattas och agerar som en helhet.*

Rektor Johannes Johansson, Kungliga Musikhögskolan i Stockholm

• *Det är naturligt för Sverige att samverka med Finland och övriga nordiska länder inom ramen för europeiska och globala kulturmiljöorganisationer och nätverk.*

Sven Göthe, chef för verksekretariatet, Riksantikvarieämbetet

• *Det skulle vara klokt av Sverige och Finland att samarbeta kring internationella projekt.*

Eija Salmi, chef för internationella ärenden, Konstindustriella högskolan

• *Utomlands ser man på Norden som en helhet, där spelar det inte så stor roll om filmen är svensk eller finsk. Inom Europa gör Scandinavian Films-flaggan alla nordiska länder starkare.*

Utlandschef Pia Lundberg, Svenska Filminstitutet

• *I internationella kretsar frågar man varför Norden inte uppträder gemensamt. Där är man intresserad av kvaliteten, inte nationaliteten.*

Verksamhetsledare Sanna Rekola, Danceinfo

• *Det är idioti att Sverige och Finland – och Norden – inte samverkar mera i internationella kultursatsningar.*

Direktör Birgitta Englin, Riksteatern

• *Det skymtar en skiftning av fokus mot internationellt samarbete, t ex USA trycker på. Men det internationella samarbetet är mera tillfälligt och kommer inte att ersätta de grundläggande programmen, som finns mellan de nordiska länderna.*

Rektor Gustav Djupsjöbacka, Sibelius-Akademien

• *Det förfaller som om betydelsen av det samnordiska är växande, särskilt när det gäller samarbete utanför Europa. Det nordiska bildar ett paraply, exportarbetet bedrivs gemensamt.*

VD Tuula Yrjö-Koskinen, FIMIC

• *Östersjösamarbetet ger ett bredare perspektiv än det bilaterala. Länderna är geopolitiskt olika, men geografiskt nära. Det historiska tidsperspektivet och den politiska kontexten är olika.*

Olikheterna kan föra in något nytt och spännande i samarbetet.

Kurator Marita Muukkonen, Frame

• *Det baltiska deltagandet har stärkt det nordiska samarbetet. Men de absolut viktigaste kontakterna är till grannländerna, Sverige, Norge och också Ryssland och Estland.*

Museichef Severi Blomstedt, Arkitekturmuseum

Internationaliseringen präglar idag kontakterna mellan Sverige och Finland. När det gäller de övergripande strategierna kommer grannlandet inte nödvändigtvis på första plats, varken i Sverige eller Finland. Men bilden ser annorlunda ut när det gäller konkreta internationella projekt. Exempel finns, och i ännu högre grad framtida förhoppningar, om att Sverige och Finland (eller Norden)

framträder gemensamt på internationella arenor. Inom utbildningen har internationaliseringen och närområdenas deltagande aktiverat samarbetet.

Det nordiska samarbetet och fasta internationella samarbetsstrukturer har redan länge erbjudit det svensk-finska samarbetet regelbundna mötesplattformar. Stegvis har sedan 1990-talet nya fasta samarbetsstrukturer i form av EU- samarbete och nätverk kring Östersjön tillkommit.

I och med internationaliseringen och kulturexporten, som blivit en allt viktigare kulturpolitisk tyngdpunkt i bägge länder, riktas intresset ännu längre bort, till t ex USA och Kina. Också intresset för Ryssland ökar.

Det är ingen nyhet att kontakterna mellan Sverige och Finland ofta sköts på nordiska eller internationella möten, även om omfattningen och frekvensen av sådana möten ökat. Inte heller att de nordiska länderna ofta driver gemensam sak på de internationella mötena. Däremot är den tydliga strävan mot gemensamma internationella projekt ett nyare element. I dagens läge påverkas detta också av ekonomiska realiteter. Trenden att söka samarbete på nordisk bas kring internationella projekt är tydlig. Men det är hos grannlandet man söker råd och modeller för agerandet på de internationella arenorna.

KONKRETA ÅTGÄRDER FÖR ATT FÖRSTÄRKA SAMARBETET

I intervjuerna framkom en mängd önskemål för att förstärka samarbetet mellan Sverige och Finland. De konkreta förslagen riktade sig till såväl bilaterala som nordiska samarbetsorgan, till nationella myndigheter och till kollegerna inom det egna kulturområdet. Alla kan inte återges här.

Nedanstående urval får tala för sig självt.

En mycket tydlig och i intervjuerna ofta återkommande signal är att det finns behov av förnyade och fördjupade personliga kontakter inom många samsamarbetsområden. Sådana kan skapas genom gemensamma möten eller seminarier, där aktuella frågor inom respektive områden diskuteras och tillräcklig tid ges för sociala kontakter. Ofta är önskemålet att arrangören är en neutral part och blickarna riktas mot de bilaterala stödorganen, framför allt Hanaholmen.

Andra tyngdpunkter är en ökad mediebevakning mellan länderna och översättningsfrågor.

Knyta nya kontakter

- *Där folk möts där händer saker – en neutral part borde ta initiativ .*

Ordna ett seminarium för centrala aktörer på konstmusei- och nutidskonstområdet under temat "Att aktivera samarbetet". Det skulle genast ge konkreta resultat.

Museichef Berndt Arell, Kiasma

- *Hanaholmen kunde organisera gemensamma tematiska seminarier för att befrämja dialogen med de kulturpolitiska beslutsfattarna.*

Verksamhetsledare Tomi Purovaara, Cirko

- *Välplanerade bilaterala seminarier skulle vara nyttiga. Hanaholmen kunde hjälpa. Över huvudtaget behövs möjlighet till riktiga möten, och stöd och uppmuntran för att lära känna varandra ännu bättre.*

VD Tuula Yrjö-Koskinen, FIMIC

- *Hanaholmen kunde sammankalla till att dryfta beröringspunkter och bredda kontaktytan på spetsseminarier om t ex kulturresursfrågor. Använd Åland aktivare som en brobyggare.*

Landskapsarkivarie Viveka Löndahl, Ålands museibyrå

- *Gemensamma tematiska satsningar tillsammans med Hanaholmen kunde ordnas för att lyfta fram aktuella kulturpolitiska prioriteringar av bilateralt intresse.*

Ordförande Hannu Saha, Centralkommissionen för konst

- *Det behövs parter som inbjuder till gemensamma möten där kontakter kan knytas och möjlighet till diskussion ges. En stor del av behållningen är att i pauserna lära känna och kunna diskutera med kolleger.*

Ställföreträdande museichef Ann-Sofi Noring, Moderna Museet

- *Skapa en svensk-finsk tänketank eller "advisory board" eller fokusgrupp, som kan skapa "morötter" och sammankalla till intressanta diskussioner med god tid för samtal och umgänge.*

Eija Salmi, chef för internationella ärenden, Konstindustriella högskolan

Aktivera kulturjournalisterna

- *Tidigare fanns sådana, som kunde ge grannlandet stor synlighet och uppslag i de stora dagstidningarna, men vad har det blivit när ingen Ingmar Bergman-regi finns att rapportera*

Direktör Riitta Seppälä, Informationscentralen för teater i Finland

- *I Finland får man sällan veta vad som händer i Malmö och Göteborg, och ingenting om andra regioner i Sverige. Viktigt skulle vara att satsa på de nationellt stora tidningarnas kritiker och konstskribenter.*

Kurator Marita Muukkonen, Frame

Från finska till svenska

- *Ta vara på översättarna! De är väl värda specialbehandling och coaching. De har känslan för den lokala förläggarvärlden och dess trender.*

Projektkoordinator Maria Antas, FILI

- *Ett specifikt språkligt problem för Arkitekturmuseet - också övriga nationella museer i Finland - är att medel för översättningar till svenska saknas. Det gäller både utställningstextning och publikationer. Eftersom man inte kan översätta dokumentationen försvagas kontakterna till Sverige och de nordiska kollegerna.*

Direktör Severi Blomstedt, Arkitekturmuseet

- *Något borde göras åt den svenska uppfattningen att allt som skrivs i Finland skrivs bara på finska. Man förstår inte att söka i finska källor och tycker att man inte behöver göra sig besvär att ta reda på vad som finns. Det leder till att Finland ibland faller bort ur sammanhang där Finland definitivt hör hemma, t ex utställningar och kartor. Detta är ett slags kulturell blockering, som borde bearbetas.*

Överdirektör Paula Purhonen, Museiverket

- *I Sverige finns brist på cirkuslitteratur, och man vill gärna snabbt få ut en del av de finländska publikationerna i översättning.*

Verksamhetsledare Tomi Purovaara, Cirko

Övrigt

- *Kunde Svenska Institutet och FILI samarbeta kring svenskspråkig litteratur internationellt? De svenska utlandslektorerna kunde presentera finlandssvensk litteratur och man kunde bygga paket med besök av författare och deras översättare.*

Projektkoordinator Maria Antas, FILI

- *Det skulle vara fint och underlätta att ha en central organisation att samspela med i Finland.*

Direktör Björn Stålné, Rikskonsert

- *Personalutbytet borde byggas ut, också mellan producenter och teknisk personal.*

Planeringschef Ewa Carlberg, Riksställningar

- *Stipendier för finska teaterarbetare att delta i den svenska Teaterbiennalen. Den är den bästa kontaktpunkten och platsen för nätverkande. Informationscentralen för teater kunde satsa på att organisera större grupper till biennalen.*

Direktör Riitta Seppälä, Informationscentralen för teater i Finland

- *Ett samnordiskt exportforum för dans skulle kanske vara en möjlighet. Men man måste hitta riktiga modeller för beslutsfattande mellan länderna, så att rättvisa och balans inte går före kvaliteten.*

Verksamhetsledare Sanna Rekola, Danceinfo

- *Finansieringsinstrumenten för studie-, residens- och vistelsestipendier måste klargöras efter omstruktureringen i Nordiska ministerrådets kultursamarbete. I längden blir det ohållbart att söka resor och upphålle från olika källor. Eventuellt måste nya stödinstrument tillkomma.*

Kurator Marita Muukkonen, Frame

- *De nordiska museerna kunde erbjuda varandra långsiktiga lån och depositioner för att få samlingarna mångsidigare exponerade. Museerna kunde då fokusera och specialisera sig istället för att alla köpa in samma dyra föremål. Också lagerkostnaderna skulle minska. Ett sådant samarbete borde vara lätt att förverkliga mellan Sverige och Finland.*

Direktör Marianne Aav, Desingmuseet

- *Det saknas en organisation, som kan främja en tvärsektoriell utgångspunkt och stimulera till samverkan mellan kultur, forskning och näringsliv. Man kunde börja med Sverige och Finland. Ett utmärkt tillfälle inför 2009.*

Direktör Birgitta Englin, Riksteatern

- *Det borde vara ett intresse för svensk kulturpolitik att intensifiera kontakterna med Finland. En aktiv ökning skulle också ge "spill over"-effekter och gynna samarbetet med Baltikum och Ryssland.*

Kulturrådet Hans Lepp, Svenska Institutet

- *Mera synergier med grannländerna kring utländska, långväga (och dyra) författargäster. Man kunde samköra nordiska turnéer och samordna utgivning. Det har gjorts med Norge och Danmark, mindre med Finland.*

Programchef Gunilla Sandin, Bok & Bibliotek

Önskvärt vore om konstmuseerna hade särskilda öronmärkta medel för utbytesresor, seminariedeltagande inom ett specifikt tema eller område. Det skulle både underlätta och stimulera kontakterna till Finland. Ett annat önskemål är att få direkta projekteringskostnader per projekt täckta för att undersöka framtida utställningsprojekt.

Docent Torsten Gunnarsson, Nationalmuseum

Kulturhuset skulle ha mycket att vinna på att erbjuda information och material på finska, med tanke på de tusentals som kommer med båt till Stockholm varje morgon.

Producent Kristiina Kolehmainen, Kulturhuset i Stockholm

Kort sammanfattning

På basen av kartläggningen är det övergripande intrycket av dagens svensk-finländska kontakter att samarbetet står på en fast grund av samarbetsvilja. Närheten mellan Sverige och Finland är inte enbart geografisk betingad, och samarbetet löper i många fall med lätthet och självklarhet.

I dagens läge står samarbetet mellan länderna emellertid inte isolerat för sig självt, utan placeras ofta in i en bredare nordisk eller internationell kontext.

Ett viktigt incitament för engagemang är i dagens Sverige och Finland att de frågor och projekt man samarbetar kring ger nytta och mervärde.

Eftersom få formaliserade bilaterala samarbetsstrukturer förekommer är de personliga nätverken och det personliga engagemanget av avgörande betydelse för kontinuiteten i det bilaterala samarbetet. Både vad gäller de personliga kontakterna och olika former av utbyte finns önskemål om och behov av ökad aktivitet i framtiden.

Det ovan sagda gör knappast det digra intervjumaterialet eller samtliga respondenters synpunkter och önskemål full rättvisa. I en separat bilaga överlämnas samtliga intervjuer i lätt redigerad form samt de skriftliga svaren till Kulturfonden för Sverige och Finland för eventuell vidare bearbetning.